

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus koolituse ja tootlikkuse kohta (uurimuslik arvamus)

(2005/C 120/13)

22. aprillil 2004 Euroopa asjade ministri hr Atzo Nicolai saadetud kirjas palus eesistujariik Madalmaad Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteed (EMSK) Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 262 kohaselt koostada uurimuslik arvamus teemal "koolitus ja tootlikkus".

Tööhõive, sotsiaalasjade ja kodakondsuse osakond, kes vastutas komitee töö ettevalmistamise eest sellel teemal, võttis oma arvamuse vastu 22. septembril 2004. a. Raportöör oli **hr Koryfidis**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis oma 412. plenaaristungil (28. oktoobri istungil) 81 poolt-, 1 vastu- ja 1 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Arvamuse taust

1.1 Vastuseks Madalmaade kui eesistujariigi EMSK-le esitatud taotlusele määravad käesoleva uurimusliku arvamuse sisu järgmised dokumendid:

- Madalmaade kui eesistujariigi programm, eriti selle peatükk *Sotsiaalne Euroopa ja selle avatus muutustele* ⁽¹⁾;
- Euroopa Ülemkogu Brüsseli istungi ⁽²⁾ (25. ja 26. märtsi 2004) otsus täita Lissaboni eesmärke, eelkõige ettepanek EMSK-le "vaadata läbi Lissaboni strateegia tõhusama rakendamise viisid ja vahendid" ⁽³⁾;
- võimaluste otsimine 2004. aasta teise poole jooksul kokkuleppeks 25 liikmesriigi vahel uue sotsiaalpoliitika agenda (2006—2010) ⁽⁴⁾ kohta;
- Lissaboni ja Göteborgi eesmärkide arutelu ja käesolevasse lepingusse liitmine ⁽⁵⁾;
- elukestva õppe tegevuspoliitika rakendamisega seotud probleemide põhjuste ning alusõppele järgneva koolituspoliitika tõhususe parandamise viiside uurimine, väljaselgitamine ja esitamine.

1.1.1 Madalmaade kui eesistujariigi ettepanekuid, mis on seotud sotsiaalpoliitika ja tööhõiveküsimumustega arutatakse kõrgetasemelisel konverentsil *Rohkem töötavaid inimesi: Euroopa tööjõupotentsiaali aktiveerimise tegevuspoliitika*, mis toimub 25. ja 26. oktoobril 2004.

⁽¹⁾ Vt eesistujariik Madalmaade programmi.

⁽²⁾ Vt eesistujariigi järeldusi – III peatükk.

⁽³⁾ Vt nende järelduste punkti 45.

⁽⁴⁾ Komisjon esitab uue sotsiaalagenda 2005. aasta esimesel poolel.

⁽⁵⁾ Lissaboni strateegia vahetunnangu esitamist oodatakse kevadel Euroopa Ülemkogul (märts 2005).

1.1.2 Konverentsi eesmärgiks on arutada struktuurimuudatusi, mida tuleb teha neljas poliitika valdkonnas, ⁽⁶⁾ tõhustades samaaegselt osalemist ja säilitades sotsiaalset ühtekuuluvust.

1.1.3 Madalmaad kui eesistujariik on palunud, et EMSK keskenduks järgmistele küsimustele:

- Millised on peamised takistused seoses alusõppele järgneva koolituse tegevuspoliitika rakendamisega igas liikmesriigis ja ELis tervikuna ning kuidas saab neid takistusi ületada?
- Millised on kõige tõhusamad viisid alusõppele järgneva koolituse edendamisel?
- Kuidas mõjub alusõppele järgneva koolituse korraldusele ja edule erinevate osalejate (näit valitsuse, sotsiaalpartnerite ja ka tööandjate ning töötajate) vahel ülesannete jaotamise viis? Milline on kõige tõhusam rollide ja ülesannete jaotus ja kuidas seda saavutada?

2. Sissejuhatus

2.1 EMSK peab oluliseks Madalmaade kui eesistujariigi soovi käesoleva arvamuse eelnõu koostamiseks, eelkõige arvamuse sisu ja ulatuse osas, mis kajastab neid laiemaid eesmärke ja tähtsamaid probleeme, mille lahendamiseks EL jätkusuutliku arengu, täpsemalt tööhõive, tootlikkuse ja majanduskasvu alal, kokku puutub.

⁽⁶⁾ Madalmaad kui eesistujariik on nõudnud struktuurimuudatusi nelja poliitika valdkonnas: töö ja ühiskondliku elu/pereelu suhete tulemuslik uus määratlemine, sotsiaalkindlustussüsteemi aktiveerimine ning tööd, **koolitust ja tootlikkust** puudutavate muudatuste soodustamine.

2.2 Unustamata kohustust keskenduda Madalmaade kui eesistujariigi esitatud küsimustele, arvab EMSK, et on tähtis võtta nimetatud keskendumist ühe osana üldisemast ülevaatest, (1) mis käsitleb kõiki küsimusi, mis on seotud ELi edasilükkumisega asjaomastes sektorites konkreetsete asjaolude kontekstis.

3. Mõistete määratlemine (2)

3.1 Oskussõna (kutse)õpe tähendab “(üksikisiku poolt) peamiselt tehniliste teadmiste ja oskuste omandamist, täiendamist või ajakohastamist”.

3.2 **Alusharidus ja -õpe** on sellel kutsealal, mida isik omandab, esmaste põhiteadmiste ja oskuste omandamise aste. Alusharidust ja -õpet toetab paljudes liikmesriikides **töö käigus toimuv väljaõpe**, mille vältel seotakse erinevad õppimise vormid ettevõttest saadava töökogemusega.

3.3 **Täiendkutseharidus ja -õpe/jätkuv kutsealane areng** on õppimine, mis seonduv vastava tööturu või ettevõttega, põhineb juba omandatud oskustel ja kogemustel eesmärgiga teadmisi ja pädevust ajakohastada ja laiendada ning omandada oskusi teiste või uute töövaldkondade ja operatiivsete ülesannete jaoks. Täiendkutseharidus ja -õpe on suunatud eelkõige isikutele, kes on aktiivses töövoimelises eas, st neile, kes on läbinud alushariduse ja õppe (haridustee poolelijäänud töötajad), kes on tööga hõivatud või registreeritud töötuna (ja sellega seoses osalevad täiendharidust ja -õpet soodustavates kavades või ümberõppekursustel). Lisaks sellele on kõigil võimalik osaleda mitmetes üldistes ja tööga seotud õppesüsteemides, mida pakuvad nii avalik-õiguslikud kui ka eraõiguslikud isikud kõiges mitmekesisemates vormides.

3.4 Euroopa kutseõppe süsteemid varieeruvad märkimisväärselt liikmesriigiti, erinevad märgatavalt ka ühe riigi piires ja neid kohandatakse pidevalt kutseala- ja töö nõuetele vastavaks. Nendele täpse ja otse kohaldatava määratluse leidmine on jätkuvalt raskeks ülesandeks nii sisulise tõlgendamise kui ka keelelise väljendamise mõttes. Siiski on üldiseks oluliseks

tunnuseks pakutava kutseõppe paigutumine õppeasutuse ja ettevõttepõhise õpikeskkonna vahele. Määratlemise tulemused võivad olla erinevad nii kutsealuse õppe kui ka täiendkutsehariduse ja -õppe puhul, sõltudes oskuste tasemest, tööstussektorist ja töövaldkonnast. Sama kehtib ka pakutava õppe liigi kohta, mis võib sisaldada erineva pikkusega seminare, mooduleid ja kursusi, samuti pikendatud kutseõppe perioode. Peale selle tunnustavad kutseõppe- ja kvalifikatsioonisüsteemid ja ka õppeasutused ning tööandjad mitteametlikku ja vaba õppeprotsessi. (3)

3.5 Mõiste **elukestev õpe** tähendab “kogu elu jooksul kestev õpitegevus eesmärgiga täendada teadmisi, oskusi ja pädevust isiklike, kodaniku, ühiskondlike ja/või töösuhete seotud väljavaateid silmas pidades”. (4) Euroopa Ülemkogu Lissaboni istungi järelduste tulemusel on elukestev õpe omandanud silmapaistva poliitilise tähtsuse peamise ideena, mis aitab rahuldada kõigi poolt tunnustatud vajadust Euroopa õpimudeli põhjaliku uuendamise järele ühe osana üleminekul teadmistel põhinevale majandusele ja ühiskonnale. (5) Praeguste üld- ja kutsehariduse ning üld- ja kutseõppe süsteemide ülesehituse, toimimise, õpetamise ja õppimise meetodite sobiv ja järjepidev edasine arendamine/ümberkujundamine omandab suure tähtsuse Lissaboni eesmärkide elluviimisel. Sellest tulenevalt ühendatakse 2007. aastast alates ühenduse üld- ja kutsehariduse ja -õppe tegevusprogrammide uus arengujärk kõikehaarava elukestva õppe nimetuse alla. (6)

3.5.1 Elukestva õppe tegelik, terviklik rakendamine tuleb mitmes mõttes alles saavutada, pidades silmas õpet pakkuvaid struktuure, õppimisvõimalusi ja sotsiaalset nõudlust, samuti selles osaleva elanikkonna osakaalu. Mitmed Euroopa asutused, näiteks Euroopa Kutseõppe Arenduskeskus (CEDEFOP) ja Euroopa Koolitusfond (ETF) on teinud palju selle nimel, et võimaldada liikmesriikidel üldiselt ja konkreetsetel erinevatel huvitatud osapooltel ja koolitusvaldkonnas tegelevatel asjaomastel isikutel vahetada ideid, teavet ja kogemusi. (7) Tegelikult on siiski vaja lahendada veel terve rida tähtsaid ülesandeid:

— kuidas elukestev õpe moodustaks “katuse” kõigile (ametlikele ja mitteametlikele) õppeprotsessidele;

(1) Selline küsimustele lähenemine – st üksiku integreerimine üldisesse – on iseloomulik EMSK tööle. Hiljutised arvamused CES 325/2004 (Hornung—Draus—Greif) ja CES 661/2004 (Ribbe-Ehnmark) on head näited selle kohta.

(2) CEDEFOPi väljaannetest saab täpsemat teavet kutsehariduse ja -õppe mõistete vallas; vrd eelkõige CEDEFOPi sõnastikku, samuti kutseõppealase uurimistöö ja kutseõppe tegevuspoliitika aruanded (www.cedefop.eu.int ja www.trainingvillage.gr). Neid täiendab lisa arvamusele CES 1113/1999.

(3) Määratluse kohta vaadake SEC(2000) 1832 (Märgukiri elukestva õppe kohta) ja COM(2001) 678 lõplik (Euroopa elukestva õppe piirkonna rajamine).

(4) COM(2001) 678 final.

(5) Vaadake määratlust dokumendis SEC(2000) 1832 ja Euroopa Komisjoni teatises (1997) “Teel teadmiste Euroopa poole”.

(6) COM(2004) 156 final.

(7) Vt asjakohased CEDEFOP väljaanded üldise pealkirjaga “Alustame tööd elukestva õppe vallas”(www.trainingvillage.gr) ja asjakohased ETF uurimused ja aruanded olukorra kohta uutes liikmesriikides ja kandidaatriikides (www.etf.eu.int).

- kuidas ühendada seda teadmistel põhineva ühiskonna ja majanduse ülesehitamisega;
- kuidas ühendada seda jätkusuutliku arengu ja tänapäevaste globaliseerumisest tulenevate ülesannetega;
- eriti oluline on, kuidas muuta see kohaliku tootliku, ühiskondliku ja kultuurilise arengu saavutamise vahendiks;
- kuidas arendada Euroopa elukestva õppe piirkonda;
- kuidas mitmesugustest tulemustest kasu saada ja nende kehtivust kinnitada;
- ja lõpuks, kuidas seda rahastada.

3.5.2 Eespool kirjeldatud elukestva õppe puhul on vaja määratleda rollide ja kohustuste uus jaotus ja kõigil tasanditel tehtava koostöö – eelkõige kohaliku tasandi – koostöö vormid, mille puhul Lissaboni eesmärkide saavutamist silmas pidades on selge vajadus aktiivse koostöö järele avalike asutuste, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna vahel.

3.6 Ametlikus keelekasutuses märgib **töö tootlikkus** ⁽¹⁾ töö kogust, mis on vajalik konkreetse tooteühiku tootmiseks. Makromajanduslikust seisukohast mõõdetakse töö tootlikkust riigi sisemajanduse kogutoodanguga (SKT) elanikkonna aktiivse liikme kohta. ⁽²⁾ Tootlikkuse kasv on majanduskasvu kõige tähtsamaks allikaks. ⁽³⁾

4. Euroopa Liidu kutseõppepoliitika

4.1 Liit "rakendab kutseõppe poliitikat, mis toetab ja täiendab liikmesriikide tegevust, teadvustades siiski täielikult liikmesriikide vastutust kutseõppe sisu ja korralduse eest". ⁽⁴⁾ Kopenhaagenis 2002. aastal vastuvõetud otsused kujutavad endast

⁽¹⁾ Vt SCADPlus: Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti. Peale oskussõna "töö tootlikkus" kasutatakse ka teisi, veidi erineva tähendusega asjaomaseid oskussõnu. Nendeks on: majanduse tootlikkus, ettevõtte tootlikkus, siseriiklik tootlikkus, individuaalne tööviljakus, kapitali tootlikkus jmt.

⁽²⁾ Vt COM(2002) 262 final (Summary) ja SCADPlus: Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti.

⁽³⁾ Vrd COM(2002) 262 final (Summary) ja SCADPlus: Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti.

⁽⁴⁾ Põhiseaduse eelnõu artikkel III-183. Liidu ülesanded kutseõppe osas on määratud kindlaks lausega "Liit **rakendab** kutseõppe poliitikat". Hariduse osas on liidu ülesanded määratud kindlaks väljendiga "Liit **aitab kaasa** kvaliteetse hariduse arengule...".

nimetatud poliitika sisulist edasiminekut, mille üheks täiendavaks eesmärgiks on vastavuse ja sünergia saavutamine Lissaboni agendaga "Haridus ja koolitus 2010". ⁽⁵⁾ Nõukogu ja komisjoni ühine Euroopa haridus- ja koolitussüsteemide eesmärkide täitmise üksikasjalise tööprogrammi rakendamise vaheraport annab samasuunalist informatsiooni. ⁽⁶⁾

4.1.1 Euroopa asutused CEDEFOP ja ETF toetavad kutsehariduse ja -õppe arengut ning täiendavad Euroopa kutseõppepoliitika suuniste rakendamist, kirjeldades hea tava näiteid, levitades ja vahetades teavet ning kogemusi neile ülesandeks tehtud uurimuste ja aruannete kaudu, asjakohase uurimistöö ettevalmistamise ja analüüsi kaudu ning praktiliste kogemuste kirjeldamise kaudu. Euroopa infovõrk Eurydice ⁽⁷⁾ ühendab samasugusel viisil üldharidussüsteeme ja selles osalejaid. Need kolm organisatsiooni teevad tõhusat koostööd, mis pidevalt laieneb koos elukestva õppe kasvava tähtsusega, mis toob kaasa koostöö ja integratsiooni laiendamise üld- ja kutsehariduse ning -õppe vahel.

4.1.2 Leonardo da Vinci programm ⁽⁸⁾ on ette nähtud liidu poliitika ellurakendamiseks kutseõppe valdkonnas. Programm aitab kaasa "teadmispõhise Euroopa edendamisele, luues hariduse ja kutseõppe valdkonnas Euroopa koostööruumi" ja toetab "liikmesriikide elukestvate õppele suunatud poliitikat ning kodanikuaktiivsust ja konkurentsivõimet soodustavate teadmiste, oskuste ja pädevuste omandamist". ⁽⁹⁾ Liikmesriigid vastutavad programmi elluviimise eest.

4.1.3 Elukestva õppe arendamise ja elluviimise käigus on oluline erilist tähelepanu pöörata praeguse Sokrates II programmi "Grundtvig" allprogrammile, mille abil soovitakse laiendada täiskasvanutele mõeldud igat tüüpi elukestva õppe kättesaadavust. ⁽¹⁰⁾

⁽⁵⁾ http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/copenhagen_declaration_en.pdf

⁽⁶⁾ Vt "Haridus ja koolitus 2010" ala kiireloomulisi reforme, mille eesmärgiks on Lissaboni strateegia eesmärkide täitmine (ELT C 2004/, lk 1).

⁽⁷⁾ www.eurydice.org

⁽⁸⁾ Varasemad kutseõppeprogrammid olid Comett (1986—1989 ja 1990—1994), Iris (1988—1993 ja 1994—1998), Petra (1988—1991 ja 1992—1994), Eurotecnet ja Force.

⁽⁹⁾ Nõukogu otsuse (Euroopa Ühenduse kutseõpet käsitleva tegevusprogrammi kohta (Leonardo da Vinci programm)) artikli 1 lõige 3

⁽¹⁰⁾ http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/grundtvig/overview_en.html

4.2 Siseriiklikud üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemid on välja töötatud ja üles ehitatud peamiselt pika aja jooksul ning tööturu üksikjuhtumite alusel tekkinud konkreetsete vajaduste rahuldamiseks. Seetõttu järgis nende areng tööturule vastavaid intensiivistumise ja aeglustumise tsükleid. Samal põhjusel on nende süsteemide vahel olulised erinevused. Need erinevused põhjustavad nüüd probleeme tegevuse koordineerimisel, parimate tavade ühtesulatamisel ja igal üksikul juhul kasutatavatest oskussõnadest ja mõistetest vastastikku arusaamisel.

4.3 Euroopa Liidu asjaomased kulutused ulatuvad 2004. aastal 194 533 900 euronit, millest 163 miljonit antakse Leonardo da Vinci programmile. Seda võib võrrelda igat liiki ja igal tasemel kultuurile tehtavate kulutustega, mis moodustavad ilma hariduse ja koolitusega 268 848 500 eurot; kultuuri- ja hariduse peadirektoraadi eelarve moodustab 783 770 054 eurot kogu ühenduse 92 370 071 153 euro suurusest eelarvest. ⁽¹⁾

4.3.1 Liidu tasandil kutseharidusele tehtav eelarveeraldus on valdkonna majanduslikku ja poliitilist tähtsust silmas pidades üsna tagasihoidlik. Sama situatsioon on ka liikmesriikides. Otsustamise ja tegutsemise kõigi tasandite juhtivate osapoolte üldise arusaamise järgi on kogusumma, mida saab kasutada hariduse ja õppe sektoris, ebapiisav seatud eesmärkide saavutamiseks.

4.3.2 Samuti tuleb juhtida tähelepanu sellele, et nende ELi kodanike keskmine protsent, kes saavad alusoskusõpet olenevata täpsest kvalifikatsioonist, on madal (8,4%). ⁽²⁾ Liidu eesmärgiks on tõsta aastaks 2010 seda protsenti 12,5-le potentsiaalselt aktiivsest elanikkonnast (vanusegrupp 25–64). ⁽³⁾

4.4 Tõhus, tulevikku suunatud täiendkutupharidus ja -õpe on elukestva õppe eduka praktilise rakendamise lahutamatuks osaks. On selge, et olemasolevad süsteemid, seal-

⁽¹⁾ Kultuuri- ja hariduse peadirektoraadi eelarve moodustab 0,85 % ELi eelarvest. Kultuuri- ja hariduse peadirektoraadi eelarvest on koolitusele määratud 0,25 % ja 0,002 % kogu ELi eelarvest (haridusele igas muus vormis ja tasandil kokku 0,003 %; kõik andmed pärinevad ELi 2004. aasta üldelarvest või juhinduvad sellest).

⁽²⁾ Vastavas Eurostati uuringus (CVTS 2/1999. a ANDMED/2002. a VÄLJAANNE) on esitatud äärmiselt tähtsad selgitused valdkondade tasandil toimuva õppe kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete koostisosade kohta liikmesriikide valimisi

⁽³⁾ Komisjoni esialgne ettepanek on järgmine: "2010. aastaks peaks EL-i keskmine elukestva õppe osalemine näitaja moodustama vähemalt 15 % täiskasvanud tööealisest elanikkonnast (vanusegrupp 25-64) ja see ei tohiks olla üheski riigis alla 10 %." Selle ettepaneku muutis nõukogu lõplikult 5. mail 2003 eespool kirjeldatud viisil (allikas: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11064.htm>).

hulgas õppeprotsessid ja tulemused ei vasta nii koguliselt kui kvaliteedilt nõuetele. See üldine hinnang ei välista mingil juhul võimalust, et teatud valdkondades ja teatud juhtudel on olemas kvaliteetse ja tõhusa täiendkutuphariduse- ja õppe võimalused. Üheks selliseks näiteks võivad olla konkreetsetes ettevõttes organiseeritud kursused, mis katavad selle ettevõtte vajadused; teiseks näiteks võivad olla valdkondliku õppe võimalused, ⁽⁴⁾ mis on töötatud välja Euroopa sotsiaalpartnerite poolt või koostöös nendega.

5. Euroopa Liidu poliitika tootlikkuse tõstmise vallas

5.1 Kõik viimaste aastate andmed näitavad, et arengutendentsid tootlikkuse vallas on Liidu jaoks negatiivsed. "1990. aastate teisel poolel, olulise aeglustumisperioodi järel, kiirenes Ühendriikides nii tööviljakuse kasv (perioodi 1990-95 keskmiselt näitajalt 1,2 % näitajani 1,9 % perioodil 1995-2001) kui ka tööhõive kasv (0,9 %-lt 1,3 %-ni). EL-is aeglustus tööviljakuse kasv (keskmiselt näitajalt 1,9 % kümnendi esimesel poolel 1,2 %-ni perioodil 1995-2001), kuid tööhõive kasv paranes märgatavalt (0,6 %-selt languselt kümnendi esimesel poolel 1,2 %-le perioodil 1995-2001)". ⁽⁵⁾

5.2 On selge, et ELi üksikute liikmesriikide tootlikkuse määrade vahel on märkimisväärsed erinevused. Euroopa Komisjon on oma teatises "Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti" ⁽⁶⁾ üritanud kindlaks teha hetkeolukorra põhjuseid ning seda, kuidas need võivad mõjutada Lissaboni strateegia eesmarke. Teatistes lahatakse ja selgitatakse esmalt liikmesriikide vahelisi suuri erinevusi nimetatud valdkonnas ning selle järgi tõdetakse, et "majanduskasv suureneb ainult siis, kui kasvab tootlikkus. Ettevõtte tootlikkuse paranemine sõltub olulisel määral edusammudest side- ja infotehnoloogias, innovatsioonist ja tööjõust, mis on paremini kohandatud tööstuse vajadustega". ⁽⁷⁾

⁽⁴⁾ Õpe valdkondade tasandil on eriti tähtis rahvusvaheliste oskuste ja pädevuste omandamiseks. Sellel tasandil on osalejad lähedal globaliseerumisest tulenevatele probleemidele ja ülesannetele ning uue tehnoloogia arengule ja olukord on sobiv lahenduste pakkumiseks ja väljatöötamiseks (Leonardo da Vinci – EAC/11/04, III).

⁽⁵⁾ COM(2002) 262 lõplik, punkt 2 (teine lõik).

⁽⁶⁾ COM (2002) 262 lõplik.

⁽⁷⁾ Vrd. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26027.htm> (Järel- dused).

5.3 EMSK arvab, et suurem tootlikkus on kogu Euroopa Liidu tuleviku võtmeks. EMSK arvab samuti, et kõik katsed tootlikkuse tõstmiseks peavad toimuma Euroopa sotsiaalmudeli raames ja selle toetusel. Sellised jõupingutused peab suunama kõigile Euroopa kodanikele ja need peavad haarama kõiki Euroopa kodanikke, need peab sobitama kokku keskpika ja pikaajalise arengu eesmärkidega, need peavad olema süstemaatilised ning kujundatud teadmistel põhineva poliitika ja tegevuste ühendamise põhjal. Lõpuks on komitee veendunud selles, et koostööl sotsiaalpartnerite ja laiemalt kogu kodanikuühiskonna ja avalike asutuste vahel – eriti kohalikul tasandil – on oluline osa nimetatud meetmete elluviimisel.

6. Õppe ja tootlikkuse vaheline seos

6.1 EMSKi arvates peab konkreetse kõnealuse küsimuse puhul selgitama järgmist:

— Tootlikkust mõjutavad, kuigi osaliselt, aga otsustaval määral teadmised: "Näiteks sellised küsimused nagu investeringute tase, töökoha korraldus, osaluspoliitika, innovatiivsust ergutavate töökeskkondade loomine, uued ülikoolide ja ettevõtete koostöö vormid ja uued riskikapitali kasutamise vormid peaksid olema Euroopa Liidus tootlikkuse kasvule laiema lähenemise üheks osaks." (1) Tootlikkuse kasvu ei saavutata seega lihtsalt õppesüsteemi täiustamisega.

— Tänapäeva tingimustes saab koolitus tootlikkust tõhusal viisil mõjutada vastavalt sellele, kui suure osa ta moodustab hariduspoliitikast laiemas ja üldisemas mõttes. (2) Nendes laiemates raamides peab sisalduma põhiline, aga sellele vaatamata operatiivne sisemine sisesüsteem (piirkondlikul, riiklikul ja ühenduse tasandil), tuleb arvestada kõiki hariduse ja õppe vorme kui elukestva õppe allkoostisosi ning eesmärkide ja sisu osas peab koolitus olema üles ehitatud ja sobitatud keskkonnaga, mida iseloomustab mitmemõõtmelise liikuvuse kõrge aste. (3)

— Tootlikkust ja koolitust tuleb analüüsida igal tasandil, sealhulgas ka töökoha tasandil, sest selle tasandil langetatakse enamik otsuseid, mis puudutavad rahastamist ja

(1) Vaadake arvamuse CES 1370/2002 (Sirkeinen—Ehnmark) punkti 4.4.

(2) Vaadake EÜT C 311, 7.11.2001 – eriti punkti 3.4.1. (Koryfidis—Rodriguez Garcia Caro—Rupp).

(3) Euroopa kutsehariduse ja -õppe süsteemide peamine probleem on tänapäeval asjaolu, et nad ei kajasta praegust keskkonda: samal ajal kui viimane on äärmiselt muutuv, toimib esimene reeglina just nagu surmavaikuse tingimustes.

juurdepääsu jätkuvale täiendkuteharidusele. Enamgi veel, probleeme tuleb analüüsida ja siduda üheskoos, isegi kui need esmapilgul tunduvad individuaalsed.

— Igal juhul on väga vajalik, et liit toetaks piirkondi, eriti uusi liikmesriike, mis jäävad kaasaegsete õppevormide väljatöötamisel teistest maha.

6.2 Selle taustal peaks arendama aluskutsehariduse ning veelgi enam täiendkutehariduse ja -õppe/kutsealase arengu süsteeme ja initsiatiive nii, et need toimiksid praegusest tõhusamalt. Seepärast pole praktilised tulemused õiges mõõdusuhtes rakendatavate jõupingutuste ja ressursidega. (4)

6.2.1 Kaasaegse teadmiste, oskuste ja kvalifikatsiooni ajakohastamise süsteemi loomine nõuab tänapäeval varasemast erinevat tegevusplaani, mis ühendaks suunised, teadmised, eesmärgid, rakendused ja stiimulid.

— Täpsemalt on vaja teha järgmist:

— viia end kurssi uute globaalsete mõõtmetega (sealhulgas planeerimisalaste, majanduslike, tehnoloogiliste, kultuuriliste ja demograafiliste aspektidega);

— siduda mõistlikud üld- ja eriteadmised globaalse turu loogika ja toimimisviisidega ning globaalse poliitilise ja majandusliku valitsemisviisi uute vormidega;

— olla teadlik uues globaalses tootmissüsteemis ilmnevatest uutest vigadest ja töötada välja vastumeetmed vigade kõrvaldamiseks;

— määratleda uuesti konkurentsi vormid ja ülesehitus kui viis liikuvuse ja innovatiivsuse saavutamiseks nii liidu sees kui ka väljaspool seda;

— määratleda uuesti õppes osalemise stiimulid, määrates eelkõige kindlaks, kuidas jaotada õppega loodud lisandväärtust;

— teadvustada jätkusuutlikkuse mõiste kolme mõõdet ning nende edendamise vajadust isiklikus ja ühiskondlikus elus. (5)

(4) Detailse teave saamiseks vt Euroopa sotsiaaltatistika, täiendkuteõppe uurimus (CVTS2) Andmed 1999. Vt samuti nõukogu ja komisjoni ühist Euroopa haridus- ja koolitussüsteemide eesmärkide täitmise üksikasjalise tööprogrammi rakendamise vaheraportit (EÜT C 104, 2004 lk 1).

(5) Vt punkti 7.2.3.

6.2.2 Eespool nimetatud tingimusi ei saa täita neis kõigis kutseõppe vormides ja liikides, olenemata sellest, kas tegemist on täiendkutseõppega või mitte. Need tingimused moodustavad osa süstemaatilistest haridusmeetmetest, ⁽¹⁾ mida mõjutavad mitmed asjaolud, mis on kavandatud (õppimine + õpetamine) selliselt, et jõuda pikema aja jooksul hariduskultuurini (sotsialiseerumiseni), kus teadmised on edasiliikumise ajendiks ja sünergia on jätkusuutliku arengu tõhusaks tõukejõuks.

6.3 Komitee arvates on mõistlik vastus kahele esimesele Madalmaade kui eesistujariigi seatud küsimusele järgmine:

6.3.1 Praeguste Euroopa kutseõppesüsteemide laad ja toimimisviis nii kutsealuse õppe kui katäiendõppe puhul ei suuda rahuldada teadmispõhise ühiskonna ja kestva jätkusuutliku majandusliku arengu nõudmisi. Mõned konkreetsed probleemid, mis nendel süsteemidel tuleb lahendada, on järgmised:

— **Üldine suundumus:** neid süsteeme on püütud ja püütakse jätkuvalt suurel määral sobitada sellise majanduskeskkonna konkreetsete probleemide lahendamiseks, mida iseloomustab vähene liikuvus.

— **Tegevuse tase:** nimetatud üldist suundumust järgides peavad Euroopa kutsehariduse ja -õppe süsteemid paremini integreerima üksiku üldisesse osana terviklikust käsitusest, mida nõuab tänapäeval majanduse globaliseerumine.

— **Süsteemi liikuvus:** nende süsteemide üldine suundumus ja tegevuse tase takistab igasugust (nii sisemist kui välist) liikuvust uute ideede ringlemise, võrgustike arendamise, innovatsiooni soodustamise ja tegelikele probleemidele reageerimiseks tegevuspoliitika kujundamise mõttes.

— **Kokkupuude kaasaegsete teadmistega:** olenemata üksiku koolitustöötaja vastuvõtlikkusest ja paindlikkusest puudub eelnimetatud süsteemidel jätkuvalt igasugune kohustus võtta arvesse teaduslikku, tehnoloogilist, tootmisega seotud või mõne teise valdkonna arengut.

— **Side tööturul toimuva arenguga:** tavaliselt ei suuda kutsehariduse ja -õppe süsteemid arvestada tööturul toimuvaga, sest harva pööratakse tähelepanu nii esilekerkinud uutele ametitele, kui ka sotsiaalsetele- ja isikuomadustele.

— **Koordineerimine:** paljudes liikmesriikides arvestatakse süsteemide koordineerimisel ainult vertikaalsete administratiivsete ja juhtimiskriteeriumitega. See tähendab, et iga kutsealushariduse või täiendkutsehariduse ning -õppe süsteem toimib eraldi ülejäänud haridussüsteemist, samalaadsetest asutustest Euroopa Liidus ja muidugi täielikus eraldatuses ümbritsevast majandus- ja ühiskondlikust keskkonnast.

6.3.2 Peale selle takistavad Euroopa haridus- ja koolitussüsteemide arengut rida strateegiliste eesmärkide, vahendite ja praktilise hariduskorralduse lünkasid, milleks on:

— elukestva õppe tegeliku rakendamise ideed tuleks järgida viivitamata kõigil tasanditel, mis vastutavad poliitika ja tegevuse eest;

— suurem sotsiaalne ühtekuuluvus ja rohkem liikuvust on Euroopa hariduse kõige tähtsamad eesmärgid ja nende tege-likku rakendamist peaksid vastutavad organid ja osalejad pidama vastavalt sellele esmatähtsaks;

— paljusid koolituskursusi ei saa praktiliselt rakendada ja selle tulemusel kannatab tööalane konkurentsivõime;

— koolituskursuste sisu on sageli liiga tihedalt seotud hetke turuolukorraga ja tekitab seepärast pikema aja jooksul vigu tööturupoliitikas;

— liikmesriikide vahel püsivad väga tõsised tõkked töötajate liikuvuse osas sobimatute koolitustunnistuste, sobimatu kvalifikatsiooni ja võorkeelte ebapiisava valdamise tõttu.

7. Euroopa tootlikkuse saavutamise püüdlustega seotud probleemid ja hinnangud

7.1 Nimetatud tähelepanekud olid aluseks väga tõsisele hinnangule, et jõupingutused tootlikkuse nimel on Euroopas keskendunud valesse kohta ja valele ajale. Need oleks pidanud keskenduma alusharidusele ja -õppele, st *põhipädevuse* ⁽²⁾ omandamisele, pannes samal ajal võrdselt suurt rõhku ka elukestvate õppele, ⁽³⁾ mida on määratletud eespool (punkt 3.5).

⁽¹⁾ *Põhipädevus:* oskuste kogum, mis täiendab alus- ja üldisi oskusi ja võimaldab üksikisikul uut kvalifikatsiooni kergemini omandada, kohaneda muutuva tehnoloogilise ja organisatsioonilise keskkonnaga, ja/või võimaldab liikuvust tööjoturul, sealhulgas oma karjääri arendamist (allikas: Teine aruanne Euroopa kutseõpet käsitlevast uurimistööst – kommenteeritud kokkuvõte – CEDEFOPi väljaanne)

⁽²⁾ Euroopa Ülemkogu 25.–26. märtsi 2004. aasta istungi järeldestes on sätestatud järgmist (punkt 39): “Kinnitatakse samuti elukestva õppe positiivset mõju tootlikkusele ja tööjõu pakkumisele; toetatakse integreeritud ELi programmi vastuvõtmist 2005. aastal ja kõigis liikmesriikides siseriiklike strateegiate koostamist aastaks 2006.”

⁽¹⁾ Vt arvamused CES 1113/99 – Lisa.

7.2 Sellest tulenevalt osutavad järgmised ettepanekud kogu hariduse ülesehitusele ja moodustavad osa ühtsest lähenemisest küsimusele, mis taotleb suure koordineeritud kampaania alustamist, et viia võimalikult kiiresti kõik Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemid kooskõlla tänapäevaste tingimustega Euroopas ja kogu maailmas. Ettepanekud on täpsemalt järgmised:

7.2.1 Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemide ülesehituse ja vastastikuste suhete veelgi kõikehõlmavam taastlõbivaatamine. Selline uuesti läbivaatamine soodustab hariduse erinevate vormide allsüsteemide vahelise suhtluse ja koostöö parema taseme väljatöötamist selliselt, et need saaksid reageerida tõhusalt globaliseerumise tõsistele ülesannetele ja globaliseerumise tekitatud töötajate liikuvusele. Seda tehakse teadvustades Euroopa kui globaalse partneri osa globaalse poliitilise ja majandusliku valitsemise uutes vormides.

7.2.1.1 Rõhutame eriti, et eelnimetatud taastlõbivaatamine ei tohi kahjustada Euroopa hariduse ja kultuurilise identiteedi klassikalist humanistlikku mõõdet. Taastlõbivaatamine peab nimetatud mõõdet hoopis arendama ja edendama.

7.2.1.2 Nimetatud taastlõbivaatamise raames ei tohi kutseõppe omandada iseseisvat tähtsust, aga seda ei tohi käsitleda ka eraldi. Kutseõppe, samuti nagu sellega seotud mitteametliku ja vaba õppe protsessid on vaja siduda integreeritud elukestva õppe võrgustikku. See oleks süsteem, mis rahuldab kodanike üld- ja kutsehariduse ning -õppe vajadusi ja nõudlust ning on ühendatud otse ning piiranguteta jätkusuutliku arengu olulise eesmärgiga.

7.2.2 EMSK teine seisukoht puudutab Euroopa hoiakut ja osalemist eelnimetatud Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe uute süsteemide ja vastastikuste suhete taastlõbivaatamise protsessis.

7.2.2.1 EMSK arvab, et probleemide ulatus, nende pakilisus ja eelkõige märkimisväärsed kulutused nende lahendamiseks tingivad Euroopa tasandil abinõude viivitamatu rakendamise ja uuringute tegemise.

7.2.2.2 Nimetatud abinõude ja uuringute eesmärgiks ei ole kindlasti liidu sekkumine Euroopa olemasolevatesse üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemide ülesehitusse: nende mitmekesisus on hindamatu rikkuse allikas, mida tuleb toetada.

7.2.2.3 Need abinõud ja uuringud saavad pakkuda alternatiivseid vorme ja häid tavasid, et tutvustada Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteeme uute tingimustega ning eelkõige pakkuda proovirakendusi ning innovatiivseid plaane haridussüsteemide sidumiseks Lissaboni eesmärkidega, teiste oluliste liidu eesmärkidega ja uutele, kehtivatele globaalsetele teadmistele lähenemise, nende otsimise, esiletoomise ja kasutamise meetoditega.

7.2.2.4 Nimetatuga ja eelkõige tootlikkuse ja tootlikkusest tulenevaga seoses on liidu osa selline, nagu ühenduse õigustikus ette nähtud, ja seda tuleb eriti kohalikul ja piirkondlikul tasandil rõhutada ja selgitada.

7.2.2.5 Liidu osalemisel Euroopa üld- ja kutsehariduse ja -õppe süsteemide uute struktuuride ja omavaheliste suhete läbivaatamise protsessis on veel üks kaugemaleulatav ja väga tähtis külg. See võimaldab vähendada oluliselt majanduslikke kulusid, mis on seotud asjakohaste uute ja parimate tavade otsimise, kindlakstegemise ja edendamisega liikmesriikide poolt ja nendega koostöös. Lõpuks võib avatud koordineerimise meetodi kasutamine lisada ühiste eesmärkide saavutamise nimel kõigile tehtud jõupingutustele rohkem liikuvust ja dünaamikat.

7.2.3 EMSK kolmas seisukoht käsitleb seda, kuidas ükskõik mis liiki õppeprotsessi sobitada kokku majandus-, sotsiaal- ja keskkonnapoliitika jätkusuutlikkusega. See EMSKI seisukoht on kõige keerukam ja samal ajal kõige käegakatsutavam. Seda toetavad asjakohased kogemused ja seda saab pidada parimaks tavaks.⁽¹⁾

7.2.3.1 EMSK seisukoht tugineb põhimõttel, et raskeid probleeme, näiteks püsijäämist ja jätkusuutlikku arengut, tootlikkust, konkurentsivõimelisust või teadmistel põhineva ühiskonna idee elluviimist ei saa lahendada eraldiseisvana igapäevasest tegelikkusest ülalt tulevate isoleeritud abinõude või valikutega. Neid ei saa lahendada ka individuaalsete probleemidena killustatud tegevuse abil. Need tuleb ühiskonnal lahendada integreeritud lähenemise, pühendunud üksikisikute ja kollektiivide osavõtu kaudu. Seepärast osutab EMSK oma keskse ettepanekuga, kuidas lahendada tootlikkuse puhul küsimus "kuidas", valdkondlikult tasandil kohalikele tasandile, jätkusuutliku arengu integreeritud tegevuspoliitikale ja jõulisele kõigi koostöövormide tugevdamisele sotsiaalpartnerite⁽²⁾ ja organiseeritud kodanikuühiskonna ning kohalike võimuorganite vahel laiemalt ühiste eesmärkide saavutamise nimel.⁽³⁾

⁽¹⁾ Vt täpsemalt kohaliku õppe-, jätkusuutliku arengu ja hariduse mitmeetstarbelise keskuse lisatud tegevusplaani.

⁽²⁾ Tüüpiline positiivne näide sellest on sotsiaalpartnerite Euroopa tasandil 2002. aasta märtsis kehtestatud prioriteedid, mille hulka kuulub ka elukestva ameti- ja erialaõppe arengu toetamine. Selliseid algatusi on vajalik toetada.

⁽³⁾ Euroopa Ülemkogu 25.–26. märtsi 2004. aasta istungi järeldused sätestavad (punkt 43): "Muutuste toetamine ja kaitsmine peab ulatuma valitsustest kaugemale. Sellise toetuse tekitamiseks kutsub Euroopa Ülemkogu liikmesriike looma reformipartnerlust, mis hõlmab tööturu osapooli, kodanikuühiskonda ja avalikke asutusi vastavalt siseriiklikule korrale ja traditsioonidele."

7.2.3.2 EMSK ettepanek rõhutab teadmisi, oskusteavet ja innovatsiooni koostöö ning ühiste eesmärkide selge ja arusaadava sisuna, mis esindab keskse tähtsusega eesmärki.

7.2.3.3 Individuaalse ja organisatsioonilise jätkusuutlikkuse stiimulid, kursisolek jooksva olukorraga maailmatasandil ja eriti tähtsa asjaoluna vastastikune toetus üksikisiku ja kollektiivse arengu nimel tehtud jõupingutustele moodustavad EMSK arvates tõukejõu, mis tagab ettepaneku teostatavuse.

7.2.3.4 Ettepaneku arendamise ideaalseks vahendiks oleks elukestva õppe kui institutsiooni kehtestamine, mida saab arendada väljaspool olemasolevaid riiklikke haridus- ja koolitussüsteeme ilma vastandlikesse suundadesse jagunemisteta, mida tekitab sisemaiste konkureerivate tootlike süsteemide olemuslik laad.

7.2.3.5 Olenemata neist teenustest, mida elukestev õpe võib pakkuda nüüd ja tulevikus kõikehõlmava õppe- ja haridussüsteemina, tuleb igal juhul luua kohe sunni ja vastavate (poliitiliste ja ühiskondlike) ergutavate motiivide süsteem, et Euroopa haridus- ja õppesüsteem saaks liikuda edasi (!) selleks, et viia oma eesmärgid kooskõlla Lissaboni eesmärkidega. Nimetatud eesmärgid tuleb seostada eelkõige järgmiste vajadustega:

- teadmistel põhineva majanduse, uue majanduse ja globaalse turu vajadustega;
- tööturu vajadustega, mille määrab ja mida arendab teaduse ja tehnoloogiliste valikute mõju;
- ettevõtluse ja loova kollektiivse vaimu, ühiskonnas innovatsiooni aktsepteerimise ja selle saavutamise soodustamise vajadus üldiselt ning eriti innovatiivne loov tegevus.

7.2.3.6 Eelnimetatud ergutavad motiivid peavad looma koolituseks ja elukestvaks õppeks soodsa ja ligitõmbava õhkkonna. Sellise õhkkonna, mille tekitab haridusinstituutide ja kõige enam haridusasutuste, ettevõtete, kodanikuühiskonna ja kohalike võimuorganite vahelisest koostööst tulenev konkreetne toetus nende menetluste ja tegevuste edendamisel, mis sobivad kokku Lissaboni eesmärkidega.

(¹) Vt täpsemalt Kreeka Tööstusettevõtjate Föderatsiooni juunis avaldatud uurimus ettevõtjate poolt perioodiks 2005—2007 esitatud nõudmistele kohta. <http://www.fgi.org.gr>.

8. Ülesannete jaotamine ja rahastamise küsimus

8.1 **Ülesannete jaotamine** kui osa ühiste eesmärkide saavutamise mitmepoolsest protsessist, eelkõige arvestades globaliseerumist, on mitut ala haarav küsimus, millesse sekkuvad nii objektiivsed kui subjektiivsed tegurid. Need hõlmavad:

- tegevuse raamide tunnustamist ja aktsepteerimist asjaomaste poolte poolt;
- ühiste eesmärkide tunnustamist ja aktsepteerimist ja nende saavutamise vajadust;
- tingimusi, mis mõjutavad edasilikumist saavutuste poole ja protsessi tasakaalu;
- ergutavaid motiive konkreetsete eesmärkide saavutamiseks;
- kogu projekti eduvõimalusi.

8.1.1 Selle taustal sõltub üksikisikute, üksikisikute gruppide, ettevõtete ja kohaliku elanikkonna gruppide osalemine alus- ja täiendkutehariduse ning -õppe ja veelgi enam elukestva õppe protsessis selle eesmärkide, vahendite ja ergutavate motiivide selgitamisest. Seepärast ei lange sellest johtuvad ülesanded ainult hariduse ja koolituse valdkonnas tegutsejate õlgadele. Ülesannetel on ka kaudne poliitiline ja ühiskondlik mõju ja neid võib jaotada järgmiselt:

8.1.1.1 **Poliitilised ülesanded** on põhimõtteliselt seotud ladusa ja selge toimimise korraldamisega majanduslike, ühiskondlike või teiste tegevusvormide tingimuste ja piiride osas. Asjakohase ennetuspoliitika väljatöötamine, poliitilise ja majandusliku valitsemise valitud vormide tugevdamine ja sellise tegevuspoliitika rahastamine jääb poliitiliste ülesannete valdkonda.

8.1.1.2 Märkimisväärset olulisust on ka **kodanikuühiskonna, sotsiaalpartnerite ja kohalike ning piirkondlike tasandi asutuste** ülesanded elukestva õppe laiahaardelise tegevuspoliitika edendamisel. See on seotud peamiselt õpikeskkonna loomise eesmärkide, viiside ja vahendite tutvustamise ülesannetega. See on seotud ka ülesannetega konkreetsete koostööliikide ja vajaliku kõikehõlmava tegevuse kavandamisega. Lõpuks on nende ülesanded seotud stiimulite sõnastamise ja tagamisega osalemaks valitud strateegiate ja tegevustes, milles iga juhtumi puhul ühiselt kokku lepitakse.

8.1.1.3 **Ettevõtete** ülesannetel on nii majanduslik kui ka sotsiaalne külg. Ettevõtete ülesandeks on määratleda teostatavuse tingimused ja piirangud. Äriühingud peaksid samuti pidevalt kaaluma nende poolt oskustele ja teadmistele esitatavaid nõudmisi, viies üksi või koostöös teiste lähedal asuvate tootjatega läbi eriõppeprogramme. See kehtib muidugi eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete kohta, kellel on oma tegutsemiskonnaga tihedam side, ja kes on sunnitud küsima nõu ja toetust sellelt sotsiaalselt ja majanduslikult keskkonnalt, milles nad tegutsevad, kuna neil on ise raske korraldada terviklikku haridustegevust. Nimetatud asjaolu selgitab ettevõtete sotsiaalse vastutuse külge. Nimetatud mõõde on veelgi tähtsam seoses majandusliku globaliseerumisega nii äriühingute endi elujõulisuse kui ka nende sotsiaalse keskkonna mõttes.

8.1.1.4 Lõpuks kuulub rida ülesandeid seoses elukestva õppe protsessis osalemisega **üksikisikutele**. Need puudutavad seisukohtade, jooksvatele sündmustele ja tõsiasjadele vaatamise viiside ning õppimise ja teadmistega suhtestumise muutusi, samuti muutusi eluviisis üldiselt ja vaba aja veetmise korraldamises ning vaba aja kasutamise viisides. Seetõttu ja eelkõige vanemate tööinimeste puhul peavad elukestva õppe protsessides osalemise ülesandega kaasnema konkreetsed kohustused ja olulised ergutavad stiimulid. Nimetatud kohustused sisaldavad kindlasti üksikisikute poolt oma vaba aja kasutamist ja samuti nende osa innovatsiooni ja uue tehnoloogia poolt loodud lisandväärtuses.

8.2 Koolituse **rahastamise küsimus** ja eelkõige elukestva õppe rahastamise küsimus on samuti mitut ala haarav.

8.2.1 Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 14 kohaselt on igal liidu kodanikul "õigus haridusele ja õigus saada kutse- ja täiendõpet". Seepärast peab olema nende õiguste tagamiseks eeltingimuste loomine kõigi tasandite ja asutuste ühine avalik ülesanne. Vajalike rahaliste vahendite tagamine on selle ülesande oluliseks osaks.

8.2.2 Kuid seda riiklikku kohustust välja jättes on elujõulisuse tõukejõuks üldiselt majanduse konkurentsivõimelisus, eriti väline konkurentsivõimelisus, ning sellele rajatud koostöö.

8.2.2.1 Riigi ülesanne haridust rahastada ei välista mingil viisil töötajate ja ettevõtete ühist vastutust eelkõige kutseõppe vallas ja mitte mingil juhul kvalifikatsiooni omandamise või täiendkoolituse kursuste osas, mida pakutakse ettevõttesiseselt eesmärgiga anda oskusi, mis on kasulikud konkreetselt selles

ettevõttes. Ettevõtted peavad oma töötajaid pidevalt koolitama, selleks, et viimased võiksid asuda kasutama uut tehnoloogiat, uuendama organisatsiooni ja olema valmis laienemiseks. Selle jaoks on vaja toetada ettevõtteid ja töötajaid ning erinevate meetmete abil toetada nende sellesuunalisi pürgimusi, mida sotsiaalpartnerid omavahel kokku lepivad ja mille suhtes nad ettepanekuid teevad. Sotsiaalpartnerid on sellistele toetusmeetoditele viidanud juba 2004. aastal väljaantud ühtses seireraportis, kus on uuritud võimalusi elukestva teadmiste omandamise ja kutseõppe edendamiseks. Raporti esimese peatüki teises alalõigus on tõdetud, et sotsiaalpartnerid kasutavad väga erinevaid mooduseid selleks, et mobiliseerida investeringuid elukestva ametiõppe edendamiseks. Osa meetodeid viiakse ellu koostöös ELi ja liikmesriigi institutsioonide esindajatega (ELi vahendite kasutamine, maksusoodustused, uute fondide asutamine jne.). Teised meetodid on fokuseeritud indiviidi ametioskuste arendamisele.

8.2.2.2 Investeringuid konkurentsi toetavasse õppimisse ja teadmiste omandamisse tuleb näha kohalikel, piirkondlikel, riiklikel ja valdkondlikel tasanditel osalevate isikute ja asutuste vahelise pikaajalise viljaka partnerluse valguses. Sellised investeringud ei piirdu toetusega riiklikele kulutustele, vaid tõmbavad ligi rea mitmesugust päritolu vahendeid. Kõik rakendatavad vahendid, tehtud kulutused ja tegevused koos aitavad kaasa pikaajalisele oskuste täiustumise protsessile.

8.2.3 Riikliku hariduse põhiülesanne, mis kehtib ka kutseõppe vallas, nõuab diferentseeritud, üksikjuhtumipõhist lähenemist. Esiteks vajavad teatud ELi piirkonnad ja elanikkonna rühmad spetsiaalset majanduslikku toetust ja teiseks vääriavad teatud sektorid ja tööstusharud – eriti väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted – erilist tähelepanu.

8.2.3.1 Asutused, mis rahastavad koolitust kõikidel tasemetel, peaksid pidama tähtsaks ka innovatsiooni soodustamist ja kõrgendatud tundlikkuse arendamist tegevuskeskkonna suhtes, eriti seoses väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetega.

8.2.3.2 Selline üksikjuhtumil põhinev lähenemine elukestva õppe tegelikule rahastamisele peab loomulikult järgima kulutuste selgust ning alustama õigelt tasandilt, st koostöös ja kokkuleppel sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonnaga.

8.2.4 EMSK rõhutab pakulist vajadust otstarbekohasema vahendite juhtimise järele seoses õppe ja elukestva õppimise rahastamisega. See kehtib nii vahendite eraldamise viisi kui ka mõju kohta, mida investering avaldab.

8.2.4.1 EMSK teeb ettepaneku kõrgetasemelise aruande koostamiseks, mis põhineb asjakohastel uurimustel ja sisaldab:

- rahaliste ressursside ja vahendite nimekirja koolituse ja elukestva õppe korraldamiseks kõikidel tasanditel;
- koolituse ja õppe kvaliteeditaseme ära tundmist ja hindamist;
- hinnangut kokkusobivusest ametlike koolisüsteemidega;
- hinnangut mõju kohta, mida investering avaldab.

8.2.4.2 Uurimistöö ülesandeks on avalikustada ka praegu varju jäävaid küsimusi. Uurimistöö tulemusel selguvad kindlasti head tavad, mis aitavad koostada üldisi suuniseid edaspidiseks koolituse arendamiseks, järgides püsivalt elukestva õppe tervikliku süsteemi eesmärki.

9. Näide hea tava kohta: püsiva arengu terviklik protsess kohalikul tasandil

9.1 ADEDY – kolmanda tasandi Keeka riigiteenistujate ametiühing – rakendas hiljuti elukestva õppe programmi, mille nimetuseks oli “*Elukestev õpe kui isiklik õigus Euroopa 21. sajandi ühiskonnamuudelis*”. Programmi kaasrahastajaks oli hariduse ja kultuuri peadirektoraat, programmi tegevus toimus kahe aasta jooksul ja lõppes 2004. aasta jaanuaris, programmi rakendamise valim hõlmas kolme Kreeka geograafiliselt erinevat piirkondlikku haldusüksust (Kozani, Kalamata/Messinia ja Khalkida/Evvia).

9.2 Algatusega sooviti tõsta piirkondlike ametiühinguametnike ja ühiskondlike organisatsioonide piirkondlike liikmete ja kohalike võimude teadlikkust vajadusest kujundada kohaliku koostöö vorme Lissaboni eesmärkide suunas liikumiseks, kasutades vahendina elukestvat õpet.

9.3 Algatuse tulemuste osas lepitati kõigil kolmel juhul üksmeelselt kokku ühistes tegevuskavades, ⁽¹⁾ mille peamisteks tunnusteks olid:

- Uue poliitilise, tehnoloogilise, sotsiaalse ja kultuurilise tegevuse kava tunnustamine, mida kujundab igapäevasena

⁽¹⁾ Viimane tegevuskava Evvia (Khalkida) piirkonna kohta on toodud lisas (ainult kreeka ja inglise keeles). Teised kaks kava on samalade sisuga.

majanduslik globaliseerumine ja kaasaegne tehnoloogiline progress;

- Koostöö aktsepteerimine kohalikul tasandil kohalike haldusorganite ja organiseerunud kodanikuühiskonna vahel, millele toetudes lahendada uutest tingimustest johtuvaid probleeme ning saavutada ühiselt kokkulepitud jätkusuutliku arengu konkreetsed ja realistlikud eesmärgid;
- Elukestva õppe institutsiooni kasutamine jätkusuutliku arengu vahendina (majanduslikus, sotsiaalses ja keskkonnakaitse mõttes) ja usaldusväärsete globaalsete teadmiste loomise ja omandamise vahendina;
- Sobivatel juhtudel selleks õppe-, jätkusuutliku arengu ja hariduse mitmeotstarbeline keskuse asutamine ja keskuse töö korraldamine.

10. Soovitused

10.1 Lähtudes tootlikkuse probleemi olemuse laiema käsitlusest tänapäeval, hariduse ja koolituse piiride mõistmisest, samuti teadvustades, mis on praegu teostatav, juhib EMSK alusõppele järgneva õppe puhul Madalmaade kui eesistujariigi tähelepanu järgmisele:

10.1.1 Teoorias on alusõppele järgnev koolitus nähtud ette aktiivsetele vanematele inimestele. Alles mõned aastad tagasi tähendas see lihtsate oskuste vajadust sellisel perioodil ja sellistes sektorites, kus toimusid vastavad tehnoloogilise arengu muudatused. See asjaolu selgitab, miks kõnealune koolituse vorm on arenenud paremini tootmise sekundaarsektoris.

10.1.2 Praegustes majanduslikes tingimustes toimuvad tehnoloogilised ja teised arengumuudatused kiiremas tempos, neil on kahtlemata suurem ulatus ja need on üldse kõikehõlmavad. Nende jälgimine ja omaksvõtmine ei nõua lihtsalt oskusi, vaid *suutlikkust*. ⁽²⁾ Seepärast on tänapäeval antav alusõppele järgnev koolitus ebapiisav ja võib-olla ebatõhus ettevõtmine. Püütakse teha midagi sobimatut, mis ei rahulda.

⁽²⁾ Suutlikkus: isiku kontrollitud võime kasutada oskusteavet, oskusi, kvalifikatsiooni või teadmisi selliselt, et tulla edukalt toime nii tuttavas kui uues kutsetegevuse olukorras ja täita vastavad nõudmised (allikas: teine Euroopa kutseõppealase uurimuse aruanne – kommenteeritud kokkuvõte – CEDEFOPi väljaanne)

10.1.3 Koos tehnoloogilise arengu muudatuste tempoga on muudatuste ulatus tekitanud palju laiemasse vanusegruppi kuuluvate töötajate kaasaegset laadi koolitusvajaduse kõigis tootmisektorites. On tehtud katsed neid vajadusi osaliselt rahuldada varasematest aegadest pärineva koolituspraktika abil, kuid see ei ole olnud eriti tulemuslik, sest ei rahulda objektiivseid kaasaegseid vajadusi. Erandi sellest moodustavad sotsiaalpartnerite teatud jõupingutused vastava tööstussektori tasemel.

10.1.4 Seega on praegu Euroopas aluskoolitusele järgnevas koolituses jõutud järgmise punktini: areng on väga vajalik, kuid seda vajadust ei saa rahuldada põhjustel, mis on tingitud infrastruktuurist, kultuurist ja/või asjakohase parima tava ja kogemuse puudumisest.

10.1.5 Eelnimetatud olukorra lahendamine eeldab uut lähenemist järgmistele küsimustele:

- mida tähendab tänapäeval aluskoolitusele järgnev koolitus;
- keda see hõlmab (vanuserühmad ja sektorid);
- kuidas seda tõhusamalt arendada;
- kuidas seda oleks võimalik rahastada?

10.1.5.1 Vastused kahele esimesele küsimusele on teoreetilist laadi ja neile on juba vastatud Lissaboni agenda, elukestva õppe ja teadmistel põhineva ühiskonna ning majanduse eesmärgiga seoses. Kolmandale küsimusele vastust veel pole. Euroopa Ülemkogu⁽¹⁾ on võtnud korduvalt vastu otsuseid, mis on kavandatud selleks, et tekitada vajalik koostöö asjaomaste, mõnel juhul üksikasjalike kohustuste täitmiseks, aga see ei ole andnud tulemusi.

10.1.6 Paljude ettevõtete üleeuroopaline tööalane suhtlemine ja töötajate liikuvus nõuavad kutsealases tegevuspoliitika Euroopa seisukoha väljakujundamist. Hoolimata oma haridussüsteemide kõigist erinevustest, peavad ELi liikmesriigid arvestama sellega, et moodustavad koos "koolitusala". EMSK jaoks on erilise tähtsusega järgmised küsimused:

- alusõppele järgneva koolituse kui koolijärgse õppimise tegevuse liitmine ELi integreeritud koostöö kohaldamisele kuuluva elukestva õppe programmi⁽²⁾ Euroopa koolituseesmärkide sõnastamise taustal, mis riikide ülesandeid teadvustades

(1) Iseloomulik lause on 25. ja 26. märtsi 2004. aasta istungi järelduste punktis 10: "Euroopa Ülemkogu nõustub, et kriitiliseks küsimuseks on praegu juba võetud kohustuste parem täitmine."

(2) Euroopa Ülemkogu sama istungi järeldustes on järgmine seisukoht: "Kinnitatakse samuti elukestva õppe positiivset mõju tootlikkusele ja tööjõu pakkumisele; toetatakse integreeritud EL-i programmi vastuvõtmist 2005. aastal ja siseriiklike strateegiatega koostamist kõigis liikmesriikides aastaks 2006."

võimaldab teha programmis ettepanekuid siseriiklike kutseõppe süsteemide kaugeleulatuvate reformide kohta, arvestades tööalase konkurentsivõime edendamist. Eespool mainitud programmi üks peamisi eesmärke peaks olema elukestva õppe Euroopa mõõtmte toetamine ja ametialase alusõppe sidumine pideva teadmiste omandamise vajadusega;

- nimetatud programmi operatiivne ja loov sidumine ning liitmine jätkusuutliku arengu tähtsa eesmärgi taotlemisega;
- selle seose muutmine Euroopa suuniseid, asjaomaseid siseriiklike strateegiaid ja eelkõige kodanikuühiskonna ja avalike asutuste, samuti kogu haridusmaailma vahelist koostööd arvestades võimalikult detsentraliseeritaks ja individuaalseeritaks;
- sotsiaalpartnerite ja eelkõige sektori tasemel nende vahel sõlmitud asjakohaste koostöölepingute võimalikult suures ulatuses kasutamine sel eesmärgil;
- eelkõige kohalikul tasandil avalike asutuste ja kodanikuühiskonna vahelise asjakohase koostöö tugevdamine ja parimal viisil ärakasutamine;
- koolituskursuste sisu kohandamine mitte ainult eeldatavatele tööturu vajadustele: lisaks praktilisele suunale tuleb tagada koolituse võimalikult lai sisu;
- elukestva õppe võimalikuks muutmine kvalifikatsiooni omandamise haridusliku eesmärgi määratlemisega, mis on tööalase konkurentsivõime parimaks garantiiks;
- majandusteadmiste laiem edastamine juba keskkoolihariduse tasemel ning isikliku vastutuse ja enesekindluse kasvatamine, pöörates eriti tähelepanu kriitilisele mõtlemisele ja iseseisvusele;
- tööalase konkurentsivõime suurendamine praktilise suundumuse kaudu, st tegelikult vajaliku õppimise korraldamine näiteks ettevõttes;
- kõikidel tasanditel võõrkeelte õppimise tõhustamine liikmesriikide vahel töötajate liikumise ja vahetamise soodustamiseks;

— personalitöötajate, eriti vanemate töötajate erikoolitus eesmärgiga arendada äriühingu ja töötajate head juhtimisvõimet alus- ja jätkukoolitusplaanide koostamise kaudu;

— suuremad jõupingutused kutseõppetunnistuste ja kutsekvalifikatsioonide ühtlustamiseks ja nende vastastikuse tunnustamise tagamiseks.

10.1.7 Eeltoodud Euroopa tõhusama hariduskoostöö kava üldisel ja ühtsel viisil nende viivituste kõrvaldamiseks, mis on tekkinud Lissaboni eesmärkidele täitmisel, eeldab järgmiste konkreetsete poliitiliste valikute tegemist:

— piisavate vahendite olemasolu, mis katab erinevate töötajate hulgast ja koolituse ulatusest tulenevad vajadused;

— vajaliku õpetajatekaadri leidmine Euroopa ulatuses;

— kaasaegse raamistiku ja keskkonna loomine õppimiseks;

— kõikide tasandite haldusasutuste, tööturu osapoolte ja kogu kodanikuühiskonna teadlikkus, aktiivne kohalolek ja osalemine;

— haridusalgatustest kasusaajate osa ja neile omistatud ülesannete ning hariduse pakujate selgem määratlemine ja kõigi kohalikul, siseriiklikul ja Euroopa tasandil toimuvate algatuste järelevalve korraldamine;

— ja lõpuks tõhus jõupingutuste koondamine, et tutvustada kogu algatust, selle sisu ja eesmärkide tähendust.

Brüssel, 28. oktoober 2004

10.1.8 EMSK arvates on eeltoodud ettepaneku rakendamise kõige raskemad probleemid seotud rahastamise ja kohalike osapoolte (avalike asutuste ja kodanikuühiskonna) operatiivse kaasamisega.

10.1.8.1 Ühes oma eelnevas arvamuses on EMSK tõdenud "Euroopa huvides tehtud investeeringud, mis on kavandatud Lissabonis seatud eesmärkide saavutamiseks peaks välistama avaliku sektori eelarvepuudujäägi arvestamisel".⁽¹⁾ EMSK on arvamusel, et elukestvaks õppeks eraldatud summade vabastamine stabiilsuse pakti piirangutest omaks positiivset mõju nii teadmistel põhineva Euroopa rajamisele kui ka jätkusuutliku arengu edendamisele.

10.1.8.2 Tähelepanu keskme ja vastutuse ülekandmine elukestva õppe ja püsiva arenguga seotud otsuste eest kohalikule tasandile vabastaks uue energia, tekitaks suurema jõupingutuste koondumise ja teeks kogu protsessi läbipaistvamaks.

10.1.8.3 Kooskõlastatum, terviklikum ja tõhusam menetlus Euroopa haridusotsuste kujundamiseks, tutvustamiseks ja nende rakendamise ja tõhususe kontrollimiseks valmistaks ette olulisi edusamme selleks, et teha tasa liidu senine mahajäämus tootlikuse ja Lissaboni eesmärkide saavutamisel.

10.1.8.4 Lõpuks toetaks nimetatud edusamme haridusala tegevuse tavapärase toimumiskohtade – perekonna, kooli ja töökoha – laiema arendamise ja nende vaheline parem koordineerimine. Nimetatud ergutav toetus on tingimata vajalik selleks, et täita oluline ülesanne kujundada aastaks 2010 liidu majandusest maailma kõige dünaamilisem teadmistel põhinev majandus.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie- SIGMUND

⁽¹⁾ Vt EMSK arvamuse 322/2004 (raportöör **pr Florio**) punkti 5.